

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

EMILIA JAAKKOLA

Koulupoissaolojen syyt ja seuraukset lapsissa

Alakoulu

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2023

TIIVISTELMÄ

Jaakkola, Emilia: Koulupoissaolojen syyt ja seuraukset lapsissa, alakoulut
Opinnäytetyö, AMK
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2023
Sivumäärä: 46

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli nostaa esille koulupoissaoloja ja niiden syitä. Työn tuotoksena syntyi toiminnallinen opas Euran alakouluille. Oppaan ideana oli selventää, kuinka koulupoissaolomalli toimii sekä tuoda ilmi yleisempiä kouluhaluttomuuden ilmiöitä, jotta poissaoloihin olisi helpompi tarttua jatkossa.

Ideana oli myös selkeyttää, kenen työtehtävään kuuluu ottaa lapsen poissaolot puheeksi ja kuinka niissä edetään poissaolomallin mukaisesti. Henkilökunta sai tästä hyvän ja käytännöllisen apuvälineen oman työnsä tueksi. Vaikka opas kertoi koulupoissaolojen syistä, oli sillä tärkeä rooli tuoda esille myös käytännön asioita.

Oppaan toisena tarkoituksena oli tukea ja helpottaa työntekijöitä poissaolojen puuttumisessa. Edellytyksenä, että kunnan käytäntöihin kuuluu poissaolomallin mukainen seuranta, kaikissa Euran alakoulussa. Näin myös oppilaiden vanhempien olisi helpompi ymmärtää tiiviin poissaolojen seuranta kouluissa. Aihe oli ajankohtainen, koska sitä oli myös kaavailtu opetusministeriössä valtakunnallisesti kunnille ja kaupungeille. Jonka vuoksi kunnalla tai kaupungilla pitäisi olla kouluille laadittuna poissaolosuunnitelma ja siihen puuttumisen malli, jotta puuttuminen olisi tehokkaampaa.

Oppinäytetyöni rajautui oppilaisiin, jotka olivat alakouluikäisiä. Työ käsitteli myös ammattihenkilöitä ja aikuisia, jotka jossain asiayhteydessä liittyivät tukemaan oppilaan elämää tai koulunkäyntiä. Perheet ja koulun henkilökunta olivat osa tätä toimijaa.

Teoreettinen viitekehys tuotiin LAPE-hankkeen suunnittelemasta koulupoissaolomallista, mutta räätälöitynä versiona Euran alakoulujen näköiseksi. Käytin työssäni myös kouluhaluttomuuden ja koulupoissaoloihin liittyvää aiempaa tutkimustietoa ja ainestoa, josta syntyi kyseinen toiminnallinen tuotos. Varsinaisessa opinnäytetyössä syvennyttiin enemmän vielä pohtimaan syiden tarkoituksia ja eri asiayhteyksiä.

Oman työelämän kehittämisen kannalta toiminnallinen työ oli oiva väline tutustua aiheeseen syvemmin. Työ toi myös ajankohtaista uutta sisältöä muille työntekijöille ja nosti esille koulupoissaolojen ennaltaehkäisevän työn merkitystä.

Avainsanat: Koulupoissaolot, koulupoissaolomalli, puuttuminen, koulupoissaolojen syyt.

Abstract

Emilia Jaakkola, The causes and consequences of school absenteeism in children, primary schools
Bachelor's thesis, AMK
Degree programme in social services
April 2023
Number of pages: 46

The purpose of my thesis was to highlight school absences and their causes. The output of the work was the production of an operational guide for Eura primary schools. The idea of the guide was to clarify how the school absenteeism model works and to highlight more common phenomena of school unwillingness in order to make it easier to seize absenteeism.

The idea is also to clarify whose job it was to address the child's absences and how they proceed in accordance with the absence model. The staff received a good and practical tool to support their own work. Although the guide explained the reasons for school absenteeism, it also played an important role in bringing up practical issues.

The second purpose of the guide was to help employees address absenteeism. Precondition that municipal practices include monitoring absenteeism in primary school. The idea was that it would be easier for parents to understand how to follow a close absence. The topic was topical because it was also planned for municipalities and cities at the Ministry of Education at national level. For which reason the municipality or city should have a plan of absenteeism for schools and a model of intervention in order to make this intervention more effective.

My thesis was limited to students of primary school age. The work also dealt with professionals and adults who, in some context, were involved in supporting the student's life or schooling. Families and school staff were part of this business.

The theoretical framework was introduced from the school-out-of-school approach designed by the LAPE project, but as a tailor-made version looking like Eura primary schools. In my work, I also used previous research and materials related to school unwillingness and school absences, which generated this functional output. The actual thesis deepened further to reflect on the causes and contexts.

For the development of one's own working life, functional work was an excellent tool for getting deeper into the subject. The work also brought up topical new content, other employees and highlighted the importance of preventive work in school absenteeism.

Keywords: School absenteeism, school absenteeism model, absence, reasons for school absenteeism.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KOULUPOISSAOLOJEN SYITÄ.....	6
2.1 Onnistuneen koulunaloituksen merkitys lapselle	6
2.2 Koulunkäyntihaluttomuus	7
2.3 Psyykkinen hyvinvointi oppilaissa.....	9
2.4 Lapsen pelko ja ahdistus	12
2.5 Oppimisvaikeudet ja poissaolot	13
2.6 Oppivelvollisuus	15
3 KOULUN TUKITOIMET	16
3.1 Oppilashuolto	16
3.2 Koulupoissaolomalli.....	18
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA TUOTOS	20
4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	20
4.2 Opinnäytetyön ammatillinen tarkoitus.....	21
4.3 Yhteistyökumppanit	22
4.4 Opinnäytetyön etenemissuunnitelma ja aikataulutus.....	22
4.5 Oppinäytetyön tavoitteet.....	23
5 POHDINTA	24
5.1 Johtopäätökset	25
LÄHTEET	28
LIITE 1: KOULUPOISSAOLOMALLI-OPAS.....	30

1 JOHDANTO

Säännöllinen koulunkäynti on merkittävä ja tärkeä osa lapsen elämää niin sosiaalisesti, akateemisesti kuin yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna. Kaikkien lasten koulunkäynti ei ole siitä huolimatta säännöllistä, jonka vuoksi poissaoloja kertyy runsaasti. Poissaolot voivat hankaloittaa koulunkäyntiä ja koulusta selviytymistä, joka edellyttää koulun henkilökunnalta erilaisten tukitoimien järjestämistä. (Opetushallitus, 2020, s. 7.) Tärkeää onkin tuoda esille syitä ja ilmiöitä, jotta poissaoloja voidaan ennalta ehkäistä jatkossa paremmin.

Koulukäymättömyyttä on tarkasteltu jo pitkään kansainvälisesti, mutta etenkin viimeisen kymmenvuoden aikana sen tarkasteluun liittyvän aineiston määrä on kasvanut huimasti. Tilastot kertovat, kuinka kouluikäikäymättömyyden haasteet ovat lisääntyneet ympäri maailman. (Opetushallitus, 2020, s.7.) Aineiston lisääntyessä, ei kuitenkaan olla pystytty vaikuttamaan poissaolojen määrää, johon tulevaisuudessa toivottavasti saadaan muutosta.

Lyhytaikaiset poissaolojen seuraukset voivat olla esimerkiksi heikot oppimistulokset, koulukiusaaminen ja mielenterveysongelmat. Pitkään jatkunut kouluikäikäymättömyys voi muuttua koulupudokkuuteen, jonka on huomattu olevan yhteydessä esimerkiksi aikuisuuden työllistymis-, terveys-, talousongelmiin sekä rikollisuuteen. (Opetushallitus, 2020, s. 8.) Tärkeää on puuttua varhaisessa vaiheessa koulupoissaoloihin, jotta niiden seuraukset eivät ole jatkossa liian suuria ja aiheuta yhteiskunnalle lisäkuluja (Holopainen & Kangas, 2014, s.9). Monesti emme tule ajatelleeksi kuinka varhaisessa vaiheessa asioihin kannattaisi puuttua ennen, kuin ne muuttuvat liian suuriksi. Opinnäytetyö havainnollistaa hyvin näitä ilmiöitä, jotka saattavat aiheuttaa erinäisiä ongelmia oppilaan tulevaisuuteen, kuten aiemmin todettiin.

Suomessa koulu- ja kuntakohtaiset poissaolojen puuttumisen keinot pohjautuvat yleensä kokemuksen kautta tulleeeseen tietoon. Koulupoissaolojen syvällinen ymmärrys vaatii käytännöntyön ja tutkimustiedon vuoropuhelua, jotta kouluihin voidaan tuoda tehokkaat sekä suomalaiseen kouluarkeen soveltuvat poissaoloihin liittyvät puuttumis- ja tunnistamiskäytänteet. (Rissanen, 2022, s. 12–13.) Opinnäytetyötäni kehittäessä oli selvää, että koulupoissaolojen puuttumiseen on laadittava selkeä ja yhtäläinen malli Euran alakouluille. Näin voimme varmistaa ainakin sen, että poissaoloihin jatkossa puututaan oikealaisten tiedon pohjalta.

2 KOULUPOISSAOLOJEN SYITÄ

Pitkittyneistä koulupoissaoloista voi lapselle seurata vakavia opillisia sekä sosiaalista syrjäytymistä, koulupoissaolojen syistä riippumatta. Aktiivisia toimenpiteitä edellyttää jo parin viikon poissaolot, tilanteen pysäyttämiseksi. (THL, 2020, s. 198.) Varhaisella puuttumisella voidaan tuoda asioihin paljon muutosta esimerkiksi positiivisen palautteen antaminen, joka voi kannustaa lasta koulunkäynnissä (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021, s. 2–5).

Tässä opinnäytetyössä koulupoissaolojen syitä on pyritty avaamaan syvemmin ja tarkastelemaan koulun näkökulmasta, kun taas Euran koulupoissaolomalli-oppaassa on kerrottu hyvin yksiselitteisesti koulupoissaolon koskevista syistä. Seuraavat kappaleet käsittelevät näitä kyseisiä syitä.

2.1 Onnistuneen koulunaloituksen merkitys lapselle

Tärkeää lapsen kannalta on turvallinen ja onnistunut kokemus koulun aloittamisesta, koska se vaikuttaa merkittävästi myöhempään koulunkäyntiin sekä myös seuraaviin siirtymävaiheisiin. Kun perhe ja lapsi kohtaavat myönteisiä kokemuksia, on heidän helpompi selviytyä samankaltaisista asioista uudelleen. Tällöin perhe oppii, millaisia keinoja siirtymistilanteissa saatetaan tarvita.

(Ahtola, 2016, s. 172.) Huolestuttavaa on se, että jos perheet eivät saa tarvittavaa tukea koulunkäynnin aloitukseen. Työntekijän rooli muodostuu tässä kohtaa hyvin suureksi, koska kevyillä toimenpiteillä voimme saada aikaan myönteisiä vaikutuksia oppilaan koulunkäynnin aloituksessa.

Mikäli koulun aloitukseen sisältyy merkittävästi epävarmuutta tai pelkoja ja tapahtuma ei ole ennakoitavissa, voi kokemus olla negatiivinen. Tällöin oppilaan koulupolun aloitus saa huonon alun. Alkuopetuksen ja esiopetuksen välillä tapahtuva aktiivinen ja monipuolinen nivelvaiheen yhteistyö on tehokas tapa varmistaa lapsen myönteinen koulusiirtymä, joka vaikuttaa myös perheeseen ja opettajaan. Lisäksi tutkimukset ovat osoittavat nivelvaiheen tiiviin yhteistyön merkityksestä, ennustaen parempaa sopeutumista ja oppimista myöhemmin oppilaan koulupolulla. (Ahtola, 2016, s. 172.) Opinnäytetyön 2.3 otsikon alla tuodaan esille tärkeitä seikkoja lapsen sopeutumisesta koulumaailmaan alkuvaiheessa.

2.2 Koulunkäyntihaluttomuus

Eri syistä kumpuilevat koulunkäynnistä kieltäytymiset näkyvät eri pituisina, jatkuvina poissaoloina. Koulunkäyntihaluttomuutta näkyy 1–2 %:lla kouluikäisillä oppilailla. Kouluun menosta kieltäytyminen 5–12-vuotilla voi johtua eroahdistuksesta, tästä vanhemmilla oppilailla syynä ovat usein sosiaaliset fobiat ja koulupelko. Koulunkäyntihaluttomuus on monitahoinen problematiikka, jonka syynä ei ole ainoastaan yhtä tekijää, vaan ne voivat olla hyvin moninaisia. (Haarala & Kinnarinen & Soisalo, 2011 s. 3.) Hyvän ja turvallisen vuorovaikutuksen luominen voi olla keino löytää syitä kouluhaluttomuudelle.

Koulunkäyntihaluttomuus tarkoittaa lapsen itsepäistä kieltäytymistä tai vaikeutta saapua kouluun tai olla siellä kaikkien oppituntien verran. Termi sisältää kaiken koulunkäynnin välttelyn, myöhästymiset ja luvattomat poissaolot mukaan lukien. Koulunkäyntihaluttomiksi koetaan ne lapset, jotka ovat koulusta poissa ilman perustetta sekä ne, jotka haluaisivat olla poissa koulusta, mutta eivät kuitenkaan ole sitä vielä toteuttaneet käytännössä. (Haarala &

Kinnarinen & Soisalo, 2011 s. 3.) Tarvittavien koulun tukien käyttäminen voi helpottaa oppilaan koulunkäyntiä. Näitä kyseisiä tukia tarkastellaan opinnäytetyön muissa osioissa.

On myös hyvä ottaa huomioon kouluhaluttomuuden lisäksi koulu-uupuminen. Oireet voivat näyttäytyä melko samankaltaisina, kuten myöhästymisinä, poissaoloina ja psykosomaattisina oireiluina, jonka vuoksi näitä voi olla vaikea erottaa. Koulu-uupumisella voidaan puhua työuupumuksen tapaisesta pitkään jatkuneesta stressitilasta. Lapsilla koulu-uupumus johtuu mitä ilmeisemmin koulunkäynnistä. (Talala, 2019, s. 151.) Uupumisen syitä tulisi miettiä monella taholla ja löytää ratkaisuja vaikuttaa tilanteeseen. Kuten monissa psyykkisissä haasteissa myös koulu-uupumisessa on kyse monitahtoisesta problematiikasta. (Talala, 2019, s. 152.) Oppilaan kannalta tärkeää olisi ottaa puheeksi oman jaksamisen reunaehdot, jotta koulunkäynti ei kävisi liian kuormittavaksi. Haasteeksi kuitenkin saattaa muodostua, ettei alakouluikäinen osaa vielä sanoa omaa jaksamistaan. Tämä saattaa näkyä oppilaassa esimerkiksi väsymyksenä tai levottomuutena.

Taulukko 1, on laadittu alun perin koulunkäyntihaluttomuuden arviointioppaaseen, josta käy hyvin ilmi yleisimmät oireet kouluhaluttomuuteen (Haarala & Kinnarinen & Soisalo, 2011 s. 4). Taulukko havainnollistaa hyvin oppilaan kokemuksia sisäisiä ja ulkoisia oireita. Monesti sisäiset oireet jäävät ulkoisten oireiden taakse, jonka vuoksi sisäiset oireet jäävät vähemmän huomiolle. Tärkeää on tarkastella kokonaisvaltaisesti kaikki osa-alueet, jotta oppilaan oireet eivät jää huomioimatta.

Taulukko 1. Tyypillisimpiä kouluhaluttomuuden oireita

Sisäiset oireet	Ulkoiset oireet
Masennus	Aggressio
Väsytys	Aikuiseen ripustautuminen
Pelko ja paniikki	Liiallinen turvan hakeminen
Yleinen ja sosiaalinen ahdistuminen	Uhmakkuus ja kieltäytyneisyys
Heikko itsetunto	Kieltäytyminen lähtemästä aamulla
Somatisaatio	Karkaaminen kotoa tai koulusta
Huoli	Itku ja raivokohtaukset

Koulupoissaolot näyttäytyvät tietynlaisina hyvinvoinnin mittareina. Oppilaiden syrjäytyminen sekä siihen linkittyvät lieveilmiöt aiheuttavat huolta yhteiskunnassamme. Kuten huolta aiheuttavat koulupoissaolot, saattavat vaarantaa tulevaisuudessa oppilaan jatkokoulutusmahdollisuuksia. Peruskoulun päättötodistus saattaa vaarantua, mikäli oppilaalla on runsaasti poissaoloja. (Grönlund, 2020, s. 5.) Myös oppilaiden, heidän vanhempiensa pitäisi ymmärtää paremmin koulupoissaolojen vakavuutta jo poissaolojen alkuvaiheessa, jotta niistä ei aiheudu oppilaalle myöhemmässä vaiheessa ongelmia.

2.3 Psyykinen hyvinvointi oppilaissa

Kiintymyssuhteen ja ydintarpeiden myötä lapsen psyykkiseen hyvinvointiin tai oireiluun liittyy synnynnäinen temperamentti (Talala, 2019, s. 18). Koulu toimii ajoittain oppilaiden psyykkisen oireilun havaitsijana. Toisinaan koulussa toistuvat sosiaaliset ja fyysiset olosuhteet saattavat laukaista lasten oireilun. Lapset viettävät suurimman osan ajastaan koulussa, jonka vuoksi koululle muodostuu tärkeä tehtävä psyykkisen oireilun tukemisessa ja tunnistamisessa. (Talala, 2019, s. 33.) Temperamenttipiirteet näyttäytyvät luokissa hyvin eri tavoin, joka tuo myös haastetta ryhmän omaan dynamiikkaan. Mikäli dynamiikka ei toimi, voi se aiheuttaa epämiellyttäviä tilanteita lapselle, kuten esimerkiksi kiusaaminen

Kyseessä on usein yksittäisiä oppilaita, jotka kärsivät koulupoissaoloista. Koulunkäyntiä voidaan pitää tärkeänä indikaattorina siitä, kuinka hyvin koulu toimii ja millaisen koulutusympäristön koulussa luodaan. Esimerkiksi suuret koulut, joissa on vähän henkilökuntaa ja resursseja, saattavat olla helpompia ympäristöjä, joissa oppilaat voivat olla nimettömämpiä, ja siksi heillä on usein enemmän läsnäolo-ongelmia kuin pienissä kouluissa, joissa kadonnut oppilas todennäköisesti huomataan. (Kim & Streeter, 2016, luku 1, kappale 7.) Yhtä lailla kuitenkin pienemmätkin koulut tarvitsevat tukea ja apua koulupoissaolojen selvittämiseen, vaikka läsnäolo-ongelmista kärsivät oppilaat huomattaisiinkin paremmin.

Lapsen omia ydintarpeita ovat seuraavat käsitteet Talalan mukaan: turvallinen kiintymys, vapaus ilmaista tarpeita ja tunteita, itsenäisyys, realistiset rajat, spontaanisuus ja leikkiminen (2019, s. 12.) näitä tarkasteltuna, koulun henkilökunta voi monella eri tavalla korjaavasti auttaa lapsen psyykeen kehittymiseen. Useimmille lapsille koulu on ensimmäinen paikka, missä pääsee harjoittelemaan itsenäisyyttä sekä erillisyyttä vanhemmista turvallisessa paikassa. Vahvuuksien löytäminen sekä sopivan vaativat tilanteet ja tehtävät hyödyttävät lasta luomaan hyvää positiivista minäkuva ja itsetuntoa. (Talala, 2019, s. 33). Positiivisten kokemusten myötä lapsi oppii sietämään myös negatiivisia asioita, jonka vuoksi opettajan tuki ja myönteinen suhtautuminen edesauttaa lasta selviytymään koulussa paremmin.

Oppilaiden psyykkisten oireiden hoito aloitetaan monesti myöhässä näin koulun arjen näkökulmasta tarkasteltuna sekä ne ovat mitoitukseltaan liian vähäisiä. Tähän vaikuttaa monesti kohtuuttoman pitkät jonotusajat sekä niiden saatavuus eri paikkakuntien välillä. (Talala, 2019, s. 41.) Kouluterveydenhuollon peruseriaatteena on ennalta ehkäistä ja tunnistaa oppilaan erilaisia vaikeuksia. Vuonna 2015 valtiotalouden tarkastusviraston laatimassa selvityksessä todettiin, ettei oppilaan vuosittaisissa terveystarkastuksissa tunnisteta aina lapsen mielenterveyteen liittyviä pulmia. Selvitys koski varsinkin alakouluikäisten lapsien palveluita. Selvityksellä pyrittiin tarkastelemaan, kuinka hyvin pystytään ehkäisemään alakouluikäisten oppilaiden mielenterveyden pulmia sekä tukemaan oppilaiden hyvinvointia kouluterveydenhuollon palveluilla.

Lisäksi arvioitiin oppilashuollon palveluiden pystyvyyttä selvittää ja tunnistaa alakouluikäisten mielenterveys häiriöitä. Laajoissa terveystarkastuksissa on todettu paremmat mahdollisuudet selvittää näitä, koska oppilasta koskevaa tietoa pyritään keräämään ennakolta niin oppilaalta, perheeltä kuin opettajaltakin. (Grönlund, 2020, s. 18.) Tulevien hyvinvointialueiden muutosten myötä ihanteellista olisi, että lapset pääsisivät nopeammin hoidon piiriin, jotta oireet eivät muodostuisi liian suuriksi ennen hoidon aloittamista.

Erilaiset riskitekijät vaikuttavat lapsen poissaoloihin. Seuraava taulukko kertoo, mitkä voivat vaikuttaa lapsen koulupoissaoloissa. Kuten luvussa 2.2 todettiin syyt voivat olla hyvin moni ongelmaisia. Kuva havainnollistaa juuri lapsen, että muualta johtuvien ongelmien syitä lapsen poissaoloissa. Yksiselitteistä ei ole se, että taustalla olisi vai pelkästään lapsen omat ongelmat. Lapsen elämään oleellisesti vaikuttaa myös monet eri tekijät, joka tekee syiden tulkinnasta haastavaa. Näitä tekijöitä on pyritty avaamaan taulukossa 2, neljään ryhmään: Lapsen tai nuoreen, kouluun, perheeseen ja kaveripiiriin liittyvät tekijät. THL on määrittänyt taulukon runsaiden koulupoissaolojen syiden selvittämiseksi (2020, s.198).

Taulukko 2. Poissaolojen riskitekijät

Lapsen tai nuoreen liittyvät	Oppimiskyky (sisältäen oppimisvaikeuksien arvioinnin) Motivaatio Mielenterveys, erityisesti ahdistuneisuus ja masennus Fyysinen/somaattinen terveydentila Seksuaali-identiteettiin ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät kysymykset
Kouluun liittyvät	Luokan ja koulun ilmapiiri, suhde opettajaan/opettajiin Koulussa ilmenevä kiusaaminen tai ongelmat kaverisuhteissa Turvallisuus Yhteistyökäytännöt
Perheeseen liittyvät	Kuormittavat tapahtumat Fyysinen sairastaminen Psyykinen sairastaminen Taloudellinen tilanne Puutteellinen vanhemmuus ja kaltoinkohtelu
Kaveripiiriin liittyvät	Kaveripiirin asenteet Kiusaaminen vapaa-ajalla tai ongelmat kaverisuhteissa Kaveripiirin muut riskitekijät (esimerkiksi päihteet tai muu epäsosiaalinen käyttäytyminen, lintsaaminen, kaveripiirin ikärakenne)

2.4 Lapsen pelko ja ahdistus

Pelko on tärkeä ja luonnollinen tunne, joka esiintyy kaikilla, niin lapsilla kuin aikuisillakin. Varsinkin lapsille, keiden maailmaan tulee toistuvasti paljon uutta, pelko on tavallinen ja normaali tunne. Toisinaan pelko voi kuitenkin olla tapahtumaan varallisuuteen nähden yliarvioitu. Tästä esimerkkinä lapsen pelko hyönteisiä kohtaan, josta syystä lapsi ei pysty ulkoilemaan kesäisin tai kosketamaan kuvaa, jossa esiintyy hyönteinen. Tällöin voidaan sanoa, että lapsella on fobia tai pelkohäiriö. Jos lapsi jää pelon tunteensa kanssa yksin, voi pelosta itsessään tulla liian pelottava. Lapsi voi ajautua vaikeaan välttelykäyttäytymiseen tai asia voi ruveta rajoittamaan lapsen elämää. (Talala, 2019, s. 85.) Koulussa lapsen pelot voivat näyttäytyä esim. vaikeutena mennä koulun vessoihin. Tällöin oppilaalle voidaan katsoa vessa, jossa hän saa käydä rauhassa.

Kaikkia pelko- ja ahdistuneisuushäiriöitä voidaan lievittää altistamisella, mikä tarkoittaa siedättämistä hiljalleen pelkoa tai ahdistusta aiheuttaville tilanteille ja asioille. Altistamisen tarkoituksena on edetä pienin askelin ja haastaa lasta kohtamaan ahdistuneisuutta tai pelkoa aiheuttavat seikat ilman turvakäyttäytymistä, että lapsi voisi kokemuksen avulla oppia selviytymisen, pärjäävyyden ja pystyvyyden tunnetta. Ahdistuneen minäpystyvyyden kannustaminen on hyvin tärkeää, johon koulussa pystytään helposti antamaan eväitä. (Talala, 2019, s. 94.) Alakouluikäisistä lapsista noin 50 %:lla, jotka ovat runsaasti pois koulusta on todettu jonkinlaista eroahdistushäiriötä sekä 20–30 %:lla on sosiaalisten tilanteiden pelkoa (THL, 2020, s. 197).

Levottomuutta ja ahdistusta kokevat oppilaat tarvitsevat tukea ja apua huoliensa ja pelkojensa haastamiseen. Työntekijän tai huoltajan ollessa epävarma, tarvitseeko oppilaan huoli tai pelko haastamista, kannattaa kääntyä aiheesta erikoistuneen ammattilaisen puoleen. Oppilaat, jotka ovat useasti pois koulusta kokevat pelkoa sosiaalisissa tilanteissa. Heillä saattaa olla hankaluuksia mennä kouluun yksin tai oppilaan mielestä koulu on vastenmielinen. (Valteri-koulu, 2020, s. 57.) Opiskeluhuollon ammattilaiset esimerkiksi kuraattori voi käydä oppilaan kanssa läpi hänen pelkojansa, jotta jatkossa niiden käsittely olisi helpompaa.

Lapsen harjoittellessa oman pelkonsa haastamista, tulee miettiä muutamia asioita: vaikeusasteen sopivuus, jotta lapsi ei epäonnistu. Epäonnistumisen tunne saattaa tuottaa lisää pelkoa lapselle. Säännöllisellä harjoittelulla on suuri merkitys, koska harvoin harjoittelun vaikutus on olematon ja vähäinen. Monipuolisella harjoittelulla saavutetaan suurempi vaikutus. Mitä useammin haastaa oman pelkonsa, sitä nopeammin pelko usein lievenee. Erityisen tärkeää tämä on oppilaalle, jolla on pulmana yleistää tilanteita. Lasta ei kuitenkaan voida pakottaa haastamaan itseään. Tärkeää on kannustaa oppilasta, jotka tuntuvat ylitsepääsemättömiltä. On ymmärrettävä oppilaan valmiudet käsitellä vastenmielisiä asioita. (Valteri-koulu, 2020, s. 57.)

Koulun henkilökunta on suuressa roolissa, miten lapsia kannustetaan tekemään ylipäättään asioita, jotta jokainen oppilas tuntisi olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Kuten taulukko 1. havainnollisti, kyseisiä koulupoissaolosta johtuvia ilmiötä. Myös Valteri-koulun hukattu oppilas materiaalissa tuodaan esille näitä kyseisiä seikkoja, lisäten yksilöön liittyvät riskit: Puutteet tunnesäätelyssä, negatiivinen ajattelu sekä yhteiskuntaan liittyvät riskit: muutokset yhteiskunnassa, yksilöpaineet, epävarmuus tulevaisuudesta. (2021, dia 15.)

2.5 Oppimisvaikeudet ja poissaolot

Joskus oppimisvaikeuksien taustalla voi olla koulusta kieltäytymistä ja siihen liittyviä negatiivisia kokemuksia (Rissanen, 2022, s. 8). Oppilas voi kokea oppimisen liian haastavaksi ja siksi turhaksi. Lapsi usein tallaisissa tapauksissa välttelee tiettyjä oppiaineita, päiviä tai opettajia. (Talala, 2019, s. 171.) Voidaan ajatella, että opinnäytetyön luvussa 2.3 todetut oppilastasoiset tehtävät ja tilanteet, kertovat joskus myös oppimisvaikeuksista. Mikäli lapsi kokee tehtävät liian haastaviksi, voi oppitunnille meneminen tuntua epämukavalta. Lapsen tilannetta olisi hyvä tarkastella syvällisemmin. Oppilaalle voidaan tarjota esimerkiksi helponnettua oppiainetta.

Oppimisvaikeuksien osalta on tärkeää ottaa huomioon myös sen arviointi. Opetussuunnitelmassa tehostetaan monipuolisten arviointimenetelmien hyödyntämiseen opintojen varrella kaikille oppilaille. Vähäisetkin oppimisvaikeudet sekä oppilaiden heikkotasoinen kielitaito pitää ottaa huomioon näyttö- ja arviointitilanteissa. (Tuuve- hanke & Monni Online-hanke, 2019, s. 4.) Oppimisvaikeuksilla arvioidaan olevan 10–15 %:lla oppilailla, joille kertyy runsaasti poissaoloja koulusta (THL, 2020, s. 197). Oppilaan arvioinnilla saadaan hyvin mitattua erilaisia oppimistuloksia, mutta se saattaa vaikuttaa oppilaisiin myös negatiivisesti. Lasten vertailu ja kilpailu toisiaan kohtaan saattaa aiheuttaa toisissa pahaa mieltä, esimerkiksi arvosanojen suhteen.

Koulua välttelevillä oppilailla on yleensä liioiteltuja tai keksittyjä sairauksia, minkä avulla he tavoittelevat jäämään pois koulusta. Koulun ulkopuolisessa elämässä haasteet eivät yleensä näy. Hyvänä tuntomerkkinä, mistä välttelevät ja psyykkisesti oireilevat poissaolijat voi tunnistaa toisistaan on se, että välttelevät pystyvät toimimaan vapaa-ajallaan normaalisti ja ovat toimintakykyisiä. Pystyvät näkemään kavereitaan sekä osallistumaan omiin harrastuksiinsa. Toisinaan oppilaiden on itsekin vaikea tunnistaa omaa välttelyä ja kuinka johdonmukaista toimintaa se on koulun henkilökunnan silmin. Haastavaksi tästä tekee sen, miten asia osoittaa vanhemmille. Vanhemmat voivat pitkään merkitä oppilaan poissaoloja sairauden syiksi. Tietyissä tapauksissa tilannetta voidaan, tutkia pitäkäänkin fyysisenä sairautena esimerkiksi vatsaoireina tai migreeninä, mihin ei kuitenkaan löydy pätevää syytä. Toisinaan myös välttelevät poissaolijat saattavat jäädä kotiin ilman lupaa, mikä herättää huolta vanhemmissa, mikäli ilmiö toistuu oppilaalla. (Talala, 2019, s. 171–172.) Tärkeää olisi sikin tuoda yhä enemmän julki poissaolojen ilmiöitä myös huoltajille, jotta koulupudokkuutta voitaisiin ehkäistä paremmin.

Yksi tapa kartoittaa ongelman taustoja on tarkastella poissaolopäivien sisältöä. Koulumotivaatio välttelevillä poissaolijoilla on usein miten heikko, sen vuoksi he eivät ole yleensä huolissaan omasta jälkeen jäämisestään tai eivät ole kiinnostuneita koulutehtävistä/läksyistä. (Talala, 2019, s. 172.) Mikäli oppilaan koulumenestys on ollut heikkoa jo ennen poissaoloja, tulisi kartoittaa opiskelutaidot ja oppimisvaikeudet. Usein kyse voi olla totaalaisesta luovuttamisesta

tilanteessa, missä tehtävä ei ole tuottanut kyseistä loppu tulosta ja aiheuttanut oppilaalle useasti suuret pettymyksen tunnetta. Saattaakin olla, että oppilas alkaa välttelemään pettymyksen tunnetta. (Talala, 2019, s. 173.)

Koulupoissaoloajat eroavat toisistaan monella tapaa. Yleensä kuitenkin koulukäymättömillä on joitain yhteisiä tekijöitä, (Valteri-koulu, 2020, s. 21). kuten esimerkiksi kouluhaluttomuuden myötä liittyvät oppimisvaikeudet. Poissaolot vaikuttava oleellisesti myös oppilaan oppimiseen, jonka seurauksena oppilaalle voi syntyä oppimisvajetta. Pidemmällä aikavälillä katsottuna oppilaan koulupoissaolot saattavat johtaa koulupudokkuuteen. (Rissanen, 2022, s. 2.) Näin olleen monet edellä mainitut kohdat linkittyvät pitkälti poissaolojen vuoksi oppimisvaikeuksiin, vaikkei oppilaalle olisikaan virallisesti todettu oppimisvaikeuksia. Näitä asia yhteyksiä on tärkeä tuoda esille monesta näkökulmasta, jotta nähdään mahdollisimman laaja kokonaiskuva.

2.6 Oppivelvollisuus

Kaikilla suomessa asuvilla oppivelvollisilla lapsilla on oikeus maksuttomaan opetukseen (Opetushallitus, 2023). Perusopetuksen suorittamisesta on laadittu erikseen perusopetuslaki, joka velvoittaa oppilasta osallistumaan opetukseen tai muulla tavalla saatava opetusta vastaavat tiedot (1998/628, 26§ 2 mom). Oppivelvollisuus alkaa, kun lapsi täyttää seitsemän ikävuotta. Laki myös määrittelee, että huoltajan vastuulla on alaikäisen oppivelvollisuuden suorittaminen. (Grönlund, 2020, s. 11.)

Mikäli oppilas ei käy koulua, on opettajalla velvollisuus puuttua tähän (Perusopetuslaki 1216/2020, 7 luku 26 §). Koulun ja kodin yhteistyöllä halutaan parantaa oppilaan koulunkäyntiä. Tärkeänä opettajan työvälineenä poissaolojen seuraamisessa on Wilma. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021, s. 2–5.) Koulujen suosituin digitaalinen alusta Wilma on koulun henkilökunta käyttämä työväline. Wilmaan voidaan käyttää yhteydenpidossa, arvosanojen kirjaamisessa sekä lasten asiakirjat näkyvät siellä. Poissaolojen merkitseminen kirjataan myös Wilmaan, jossa siihen löytyy erillinen osio. Wilmasta huoltaja voi seurata

oman lapsen suorituksia, merkintöjä ja olla yhteydessä koulun henkilökuntaan. (Wilma, n.d.) Wilman tukena opettajat voivat hyödyntää opinnäytetyön tuotoksena syntynyttä opasta, jossa on avattu tarkemmin, miten henkilökunnan tulee toimia oppilaan poissaolotilanteissa (LIITE 2.) Oppaan mallia pyritty avaamaan tarkemmin kohdassa 3.2 koulupoissaolomalli.

3 KOULUN TUKITOIMET

3.1 Oppilashuolto

Oppilashuollon lainsäädäntö teki muutoksia 1.8.2014 koskien oppimiseen sekä koulunkäynnin tuen järjestämisessä. Uusi lainsäädäntö pyrkii erottamaan oppilas- sekä opiskelijahuoltolaissa määritellyn yksilökohtaisen oppilashuollon, että koulunkäynnin ja oppimisen tuesta säädetyn perusopetuslain (Opetushallitus, 2023). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on edistää oppilaan oppimista, hyvinvointia ja terveyttä, että osallistuttaa ja ennaltaehkäistä ongelmien kasaantumista. Tarjota varhaista tukea oppilaille, jotka sitä tarvitsevat. Tarkoituksena myös edistää oppimisympäristön ja oppilasyhteisön hyvinvointia. (1287/2013, 2§.) Yhteisöllistä oppilashuollon tulee olla arjessa tavoitteellista sekä suunnitelmallista työtä, jota koulun oma oppilashuoltoryhmä koordinoi (Rissanen, 2022, s. 18). Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan esimerkiksi kouluterveydenhuollon, opiskeluhuollon kuraattori tai psykologipalveluja sekä myös tarvittaessa sosiaali- ja terveystalveluja (1287/2013, 5§).

Oppilaan ongelmien selvittely saattaa aiheuttaa joskus opettajissa sekä oppilaan huoltajissa avuttomuuden tunnetta. Opettajat voivat kokea haasteita puuttua lapsen ongelmiin varhaisessa vaiheessa, koska eivät ole saaneet riittävää koulutusta diagnosoida tai tunnistaa ongelmia. Suurenevat luokkakoot aiheuttavat kiirettä, minkä vuoksi aikaa asian perehtymiselle saattaa jäädä vähän. Opetusta häiritseviin pulmiin saatetaan pyrkiä löytämään ratkaisuja

alkuvaiheessa rehtorin puhuttelulla tai jälki-istunnolla. Ulkopuolisen tahon avustusta saatetaan hakea vasta, kun ongelmat ovat menneet liian pitkälle siten, että ne vaikuttavat lapsen sosiaalisia suhteita tai koulunkäyntiä. Oppilaiden pulmia pyritään auttamaan ja selvittämään lain mukaisesti oppilashuoltoryhmässä. Tilanteet eivät kuitenkaan aina toteudu yhtä selkeästi, mitä laki edellyttää. Haasteet voivat näkyä esimerkiksi siinä, ettei vanhemman ja oppilaan näkemys ole samansuuntainen opettajan huolen kanssa. Joskus saattaa käydä myös niin, ettei apua ole heti saatavilla, tällöin oppilaan ongelmat voivat hankaloitua entisestään. (Grönlund, 2020, s. 19.) Kouluterveydenhuolto näki kuitenkin tärkeäksi opettajan roolin oppilaiden ongelmien tunnistamisessa sekä havainnoinnissa. Oppilashuollon sekä opettajan välinen yhteistyö nousi erittäin tärkeäksi, jotta oppilashuollon toimijoiden tietoon kulkisivat myös tietyn ryhmän tai yksinäisen oppilaan ongelmat. (Grönlund, 2020, s. 20.)

Koulun sosiaalialan työntekijät ovat ainutlaatuisessa asemassa auttaakseen perheitään selviytymään lasten poissaolo-ongelmista. Ammattilaiset voivat auttaa perheitä muun muassa tarjoamalla resursseja perheille ja oppilaille. Perheongelmat, kuten, avioerot ja perheriidat, voivat vaikuttaa oppilaan läsnäoloon ja suorituksiin. Resurssien tarjoaminen ja perheiden yhdistäminen asianmukaisesti sosiaalipalveluihin auttaa vähentämään perheongelmia ja parantamaan opiskelijoiden läsnäoloa. (Kim & Streeter, 2016, luku 5, kappale 24.)

Euran opetussuunnitelmassa mainitaan oppilashuollon tärkeydestä, joka on tullut osaksi koulunperustoimintaa, lasten koulun toimintaympäristön ja kehitysympäristön muuttuessa. Oppilashuoltotyötä tehdessä otetaan aina huomioon oppilaan edun ensisijaisuus (Euran kunta, 2021, s. 107). Haasteena saattaa kuitenkin olla opiskeluhuollon työtavat sekä lainmukaiset käytänteet, jotka vaihtelevat koulujen välillä. Tämä voi aiheuttaa epäselvyyksiä työntekijöidenkin toiminnassa esimerkiksi, mitä tarkoittaa opetussuunnitelman mukainen opiskeluhuolto (Grönlund, 2020, s. 23).

Taulukko 3. auttaa lukijaa hahmottamaan opiskeluhuollon kokonaisuuden kartoittamisessa ja tuo ilmi tärkeitä asioita opiskeluhuollon näkökulmasta. Opiskeluhuollon alle on erikseen jaoteltu yksilökohtainen- ja yhteisöllinen

opiskeluhoolto sekä niiden alle jaotellut tehtävät. Taulukko 3, kertoo myös ketkä opiskeluhoitoa toteuttavat. Opiskeluhoollon ammattilaiset pyrkivät kyseisen taulukon tavoin toteuttamaan kyseistä toimintaa.

Taulukko 3. opiskeluhoollon kokonaisuus (Opetushallitus, 2023).

3.2 Koulupoissaolomalli

Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyneessä koulupoissaolomallissa on pyritty selkiyttämään, mitä tehdä, kun poissaoloja alkaa kerääntyä oppilaalle. Malli on toteutettu osana LAPE-hanketta, helpottamaan poissaolojen seuranta ja puuttumista kouluissa (poissaolojen seuranta ja niiden puuttuminen, 2018). Pääkaupunkiseudulla toteutettiin yhteneväinen malli oppilaiden poissaolojen puuttumiseen osana valtakunnallista lapsi- ja perhepalveluiden kehittämää muutosohjelmaa (LAPE) vuosina 2017–2018. Koulupoissaoloihin on puututtu jo pitkään kouluissa, mutta menettelytavat ovat voineet poiketa kaupunkien tai kuntien sisällä. LAPE-hankkeen tehtäväksi muodostui yhteistyö opiskeluhoollon kanssa. Tarkoituksena oli laatia koulupoissaoloihin portaikkomalli sekä itse mallin luominen. Lisäksi kansainvälinen koulupoissaolokysely (SRAS-R) suomennettiin. (Kähkönen & Puttonen, s. 13.)

Liitteessä kaksi on Euran alakouluille suunnattu ja suunniteltu koulupoissaolomalli-opas. Mallin tukena on selitetty yleisimpiä syitä, jotka saattavat johtaa koulupoissaoloihin. Aihetta käsitellään ennaltaehkäisevin keinoin, jotta lapsen koulunkäynti voidaan turvata jo hyvissä ajoin. Poissaolomallissa on tuotu esille esimerkiksi, mitä tehdä kun, huoli pitää ottaa puheeksi, yli 18 tuntia poissaoloja, yli 28 tuntia poissaoloja ja yli 40 tuntia poissaoloja, yli 56 tuntia poissaoloja ja yli 70 tuntia poissaoloja (poissaolojen seuranta ja niiden puuttuminen, 2018).

Koulupoissaolomallin lisäksi voidaan hyödyntää poissaolojen kartoittamisessa ISAP ja SRAS-R lomaketta taustasyiden selvittämiseksi. Lomakkeet ovat laadittu helpottamaan työntekijää löytämään oppilaan poissaoloista riippuvia erilaisia tekijöitä. Poissaolojen taustalta löytyy usein neljä alaryhmää, jotka ovat: luvattomat poissaolot (pinnaaminen), koulusta kieltäytyminen, ympäristön syrjäyttämät, koulusta vieraantuminen tai vetäytyminen. Lomakkeen kysymysten avulla nämä tekijät saattavat nousta esille. (Poissaoloihin puuttumisen käsikirja, 2021, s.16.) Seuraavat kappaleet avaavat paremmin poissaololomakkeiden neljää tekijää, jota on tärkeä tarkastella koulupoissaolojen sekä -poissaolomallin näkökulmasta. Varsinkin kun poissaolojen yhdyspinnat ulottuvat moneen eri tekijään.

Koulupinnaamisella tarkoitetaan oppilaita, jotka ovat koulusta luvatta pois, osan tai koko koulupäivän ajan. Monesti nämä oppilaat pyrkivät peittelemään omia poissaolojaan huoltajiltaan. Oppilas on enemmän kiinnostunut koulun ulkopuolisesta elämästä, kuten kaverit sekä siihen voi yhdistyä epäsosiaalinen toiminta, käytösoireet ja ajoittain myös päihteiden käyttö. (Rissanen, 2022, s. 8.)

Koulusta kieltäytyvät oppilaat tuntevat emotionaalista ahdistusta ja heidän oireensa saattavat olla jopa fyysisiä, jotka liittyvät kouluun menemiseen. Oppilas ei pyri peittelemään omia koulupoissaolojaan huoltajiltaan. Monesti lapsen huoltajat ovat huolissaan tämän kotiin jäämisestä. Lapsen poissaolojen taustalla saattaa olla negatiivisia kokemuksia sekä oppimisvaikeuksia. Lapsi ei käyttäydy yleensä epäsosiaalisesti. (Rissanen, 2022, s. 8.) Opinnäytetyön

alussa todettiin poissaolojen taustalla näkyvien negatiivisien kokemuksien vaikutuksia poissaoloihin, joka näkyy myös edellä mainitussa ryhmittelyssä.

Ympäristön syrjäyttämät käyvät kotoa käsin koulua, joko tilapäisesti tai pysyvästi koulun aloitteesta. Syynä esimerkiksi lapsen sairaus tai arvaamattomuus tai aggressiivinen käyttäytyminen. (Rissanen, 2022, s. 8.)

Koulusta vieraantuneiden ja vetäytyneiden lasten poissaolot kietoutuvat perheen ja huoltajien ongelmiin. Vanhemmat tiedostavat, ettei heidän lapsensa käy koulua. Huoltajilla ei myöskään ole tahtoa laittaa lasta kouluun. Ajatus kouluun lähtemisestä ei ole lapsesta ahdistava kokemus, mutta se mitä koulupäivän aikana voi tapahtua perheenjäsenille tai vanhemmille ahdistaa lasta. Oppilas saattaa piilotella omia kotiolojaan poissaolollaan. (Rissanen, 2022, s. 8.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA TUOTOS

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on konkreettinen ja valmis tehtävä, joka etsii ratkaisuja opinnäytetyön keinoin. Se on työelämälähtöinen sekä toiminnallisen osuuden muodostunut tuotos. Toiminnallisella opinnäytetyöllä on yleensä ulkopuolinen tilaaja. (Karelia, 2021.) Toiminnallisen opinnäytetyön valitseminen oli itselleni selkeä, koska halusin enemmän koota toimivia ratkaisuja yhteen, kuin lähteä jotakin konkreettisesti tutkimaan.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen tuotos, joka sisältää kehittämisprosessin. Työn varsinaisena kehittämiskohteena oli opas Euran kunnalle. Oppaaseen laadittiin koulupoissaoloihin liittyvä ohjaustaulukko, joka vaati tarkkaa suunnittelua. Määrittelemällä koulupoissaolojen puuttuminen mahdollisimman tarkasti, jotta puuttumisen kynnyks madaltuisi. Aihetta pyrittiin tarkastelemaan koulupoissaolojen näkökulmasta, jonka pääasiallisena kohteena ovat

alakouluikäiset lapset. Poissaolot olivat vahvasti keskiössä koko opinnäytetyön ajan ja niihin pyrittiin vaikuttamaan laaditun poissaolomallin mukaisesti. Poissaolomallissa olevalla ohjaustaulukolla pyrittiin helpottamaan henkilökunnan työtä sekä työnjakoa oppilaan poissaolojen suhteen.

Taulukon lisäksi Euran koulupoissaolomalli-oppaan ympärille kerätiinkin yleisimpiä syitä, jotka esiintyvät poissaolon taustalla. Koulupoissaolomallin ja syiden koonnista syntyi poissaolomalliopas. Tällöin voidaan varmistaa, että oppilas saa mahdollisen tuen ja tukitoimet koulunkäynnin helpottamiseksi ja asiat eivät paisu liian suuriksi, kuten monesti sen tärkeyttä on nostettu tässä opinnäytetyössä.

4.2 Opinnäytetyön ammatillinen tarkoitus

Ammatillisesti tämä opinnäytetyö oli itselleni hyvin merkittävä, koska koen tämän olevan valttikorttina työelämäänsä varsinkin opiskelijahuollon piiriin. Mahdollisesti myös muissa lastensuojelun eri työkentillä, jossa ongelmat varmasti myös näkyvät erilaisina oireiluina lasten elämässä koulun ulkopuolellakin. Omat ammatilliset lähtökohtani aiheen tutkimiseen olivat mielestäni melko hyvät, koska olin työskennellyt aiemmin koulun alaisuudessa, tämän vuoksi aiheita oli helppo lähestyä. Aihe kiinnosti itseäni, koska se sijoittui kouluympäristöön ja siihen liittyvään työskentelyyn oppilaiden kanssa.

Työelämän kehittämisen kannalta opinnäytetyö on oiva väline tutustua esimerkiksi kuraattorin työhön ja päästä poissaolojen ilmiöissä syvemmälle. Työ tuo myös ajankohtaista uutta sisältöä työntekijöille, jotka työskentelevät oppilaiden kanssa, joilla poissaolot näkyvät huomattavasti. Ennaltaehkäisevän työn merkitystä ei tulisi unohtaa koulupoissaolojen välttämiseksi, jottei kouluhaluttomuutta syntyisi.

Toivon työskenteleväni joskus koulukuraattorina, jolloin aihe, joka on kovasti pinnalla, olisi itselleni helppo lähestyä ja ottaa asia esille. Koulupoissaolojen syyt ovat hyvin moninaisia ja avasivat omia ajatuksiani tarkastelemalla niitä monelta eri perspektiiviltä. Koen tästä olevan paljon apua omalle tulevalle ammatturalleni.

4.3 Yhteistyökumppanit

Yhteistyökumppaniksi valikoitui edellä mainittu Euran kunta ja sen alakoulut. Euran alakoulut koostuvat keskustan kouluista, joita ovat Kirkonkylän ja Kautuan koulut sekä pienemmistä kyläkouluista Panelian, Kiukaisten, Hinnerjoen, Honkilahden koulut. Euran kunnalla on lisäksi erityiskoulut Ahmasoja ja Sampoon koulu. Koulun henkilökunta oli itselleni tuttuja, koska vaihtoehtoisten opintojen harjoittelu sijoittui Euran opiskeluhuoltoon koulukuraattorin kanssa syksyllä 2022. Harjoittelun myötä sain myös mahdollisuuden toteuttaa oman opin- näytetyöni kyseisen tahon kanssa. Päättelen, että kehitettävästä koulupoissaolomallista sekä oppaasta on merkittävä hyöty tilaajalle, koska tilaus on syntynyt selkeästä tarpeesta.

Euran koulun ammattilaisten yhteistyön avulla tehtäväkseni jäi räätälöidä koulupoissaolomalli-opas sellaiseksi, että se soveltui Euran alakouluille käytettäväksi. Toiminnan varmistamiseksi piti tehdä selkeät toimintatavat, jotta mallia olisi helppo käyttää ja lukea. Selkeiden toimintatapojen luominen tapahtui itse koulupoissaolomallin luomisella, jotta se vakiintuisi uudeksi toimintamalliksi kouluille. Ilman suunniteltua mallia Euran eri alakoulut toimimisivat omilla tavoillaan ja yhtenäistä mallia ei tällöin olisi syntynyt. Poissaolojen syitä olisi vaikeampi ymmärtää, koska niitä ei ollut aiemmin avattu mihinkään.

4.4 Opinnäytetyön etenemissuunnitelma ja aikataulus

Itselleni oli selvää, että toteuttaisin opinnäytetyöni kouluikäisistä lapsista. Harjoittelun myötä itselleni syntyi uusia ideoita opinnäytetyön toteutumiselle, koska sain nähdä poissaolon ilmiöitä koulumaailmasta. Euran kunta varmistui

opinnäytetyöni toimeksiantajaksi marraskuussa 2022. Opinnäytetyön aihe oli syntynyt kuukautta aikaisemmin, josta minulle vinkkasi Euran kuraattori. Innostuin aiheesta ja aloitin suunnitelman työstämisen melko heti aiheen saatua, joka tuli valmiiksi joulukuussa 2022. Tarkoituksena oli saada suunnitelma valmiiksi ennen joulua, jotta kirjalliset sopimukset voitiin tehdä kuntoon. Suunnitelman ohessa olin jo aloittanut työstämään toiminnallista opinnäytetyötäni eli opasta, joka valmistui vuoden vaihteen jälkeen 2023. Opas tuotettiin yhteistyössä kunnan työntekijöiden kanssa, jotka työskentelivät alakouluilla. Oppaan työstämisvastuu oli kuitenkin itselläni. Tammikuussa aloitin kirjoittamaan varsinaista opinnäytetyötäni ja tavoitteenani opinnäytetyöni viimeistelylle oli 2023 huhtikuun loppupuolella, jotta kevään valmistuminen oli mahdollista.

4.5 Oppinäytetyön tavoitteet

Yksi opinnäytetyön tärkeimmistä tavoitteista oli luoda yhteneväinen poissaolomalli kaikkiin Euran alakouluihin, jotta henkilökunnan olisi helpompi puuttua poissaoloihin. Ilman poissaolomalliopasta työntekijöiden olisi työläämpää hoitaa poissaoloista tulevien asioiden hoitamista. Opas toimii myös työntekijän turvana siinä, että kunnan käytäntöihin kuuluu poissaolojen seuraaminen. Tällöin vanhemmat ymmärtävät helpommin tiiviin poissaolojen tarkastelun.

Yhtenä omana tavoitteenani oli kehittää jotain sellaista, joka tulisi ammattilaisten käyttöön ja siitä olisi todellinen hyöty työn tilaajalle. Tämän vuoksi myös opinnäytetyön tekeminen oli itselleni mielekkäämpää. Itse aiheen tutustuminen ja sen ymmärtäminen oli yksi omista tavoitteistani sekä sen hyödyntäminen tulevaisuudessa muissa työtehtävissä. Mielestäni aiheesta on hyvä puhua, jotta ammattilaiset ymmärtävät koulupoissaolojen syvemmän tarkoituksen ja lapset saisivat lisää tukea kouluarkeensa.

5 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyön prosessia. Opinnäytetyön prosessit ovat sisältäneet monia erilaisia työvaiheita. Nämä työvaiheet pitivät sisällään aihe valinnan, opinnäytetyön suunnittelun, opinnäytetyön allekirjoitus tilaajan kanssa, toiminnallisen opinnäytetyön sekä opinnäytetyön raportin. Opinnäytetyö prosessin aikana sain paljon oppia, miten opinnäytetyö etenee ja mitä se vaatii kirjoittajaltaan. Pitää olla päämäärätietoinen ja uskoa omaan työhönsä, jotta se tuottaa tulosta. Halusin myös tuoda omia mietteitäni, joita olen oppinut ja oivaltanut opinnäytetyön aikana. Pohdin myös opinnäytetyön eri vaiheita sekä niiden vaikutusta opinnäytetyökokonaisuuteen. Opinnäytetyön tekeminen alkoi lokakuussa 2022. Ennen aiheen varmistumista olin monesti pohtinut opinnäytetöiden erilaisia aihe valintoja. Huomasin kuitenkin pyöritteleväni ajatuksissani paljon saman aihepiirin ympärillä, josta mainitsin luvussa 4.4 tarkemmin. Esitin ideani Euran kuraattoreille, jonka pohjalta syntyi idea koulu-poissaolomalli-oppaalle. Marraskuussa esitin idean rehtoreille, jotka kokivat poissaolomallin olevan hyvä työväline kouluille.

Suunnitteluvaihe alkoi teoreettisen tietoon perehtymisellä, opinnäytetyön hyötyjen miettimisellä sekä aiheen rajauksella. Mietin myös toiminnan esteitä. Opinnäytetyön suunnittelusta tehtiin kirjallinen raportti, jonka ohjaava opettaja hyväksyi. Valmiin suunnitelman jälkeen tilaajan kanssa tehtiin kirjallinen opinnäytetyö sopimus, joka velvoittaa opiskelijaa sekä tilaajaa sitoutumaan projektiin.

Talven ja kevään 2023 vaihteen aikana kokosin teoriaosuuden sekä virallisen oppaan yhdeksi kokonaisuudeksi erilaisten tiedeartikkeleiden, gradujen, kirjojen ja viranomaisten lähteistä. Oppaaseen sisällytettiin koulupoissaolomalli, joka suunniteltiin nimenomaan Euran alakouluihin sekä koulupoissaolojen syitä, kuten aiemmissa kappaleissa on jo todettu. Käytin oppaan visuaalisessa ilmeessä Canva nimistä ohjelmaa. Visuaalisen ilmeen luominen oli tärkeää, jotta oppaasta tulisi helppo lukuinen, mutta myös kokonaisuusdeltaan ammattilaisten mieleen. Tilaaja antoi myös positiivista palautetta oppaan osalta.

Itse opinnäytetyön raportin tekeminen keskittyi poissaolosyiden avaamiseen ja sen vaikutuksia kouluympäristöön. Toin erilaisia tutkimus sekä analysointeja kouluakäymättömien lasten hyvinvoinnista ja osallisuuden tukemisesta, jotta sain mahdollisimman hyvän kokonaisuuden luotua. Mielestäni Rissanen kertoi myös omassa työssään hyvin näistä seikoista, joita ajoittain hyödynsin omassakin työssäni (Rissanen, 2022, s. 3). Opinnäytetyön raportin viimeiseen vaiheeseen kuului opinnäytetyön rakenteiden yhteen hiomista sekä asiakokonaisuuksien yhteensovittamista.

5.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyö avasi laajasti omaa käsitystä siitä, miten moni syisiä ongelmia poissaolojen taustalla voi olla. Ammattilaisen näkökulmasta tämä oli varsin opettavainen ja ajatuksia herättävä opinnäytetyö. Koulupoissaolojen syvempi tarkastelu toi enemmän ymmärrystä lasten erilaisiin oireiluihin. Oppilaiden erilaiset oireilut, kuten pelko tai oppimisvaikeus olivat termeinä tuttuja, mutta monesti niiden syitä ei tule tarpeeksi pohtineeksi. Opinnäytetyön toiminnallisen tuotoksen myötä voitiin varmistaa, että tieto lisääntyi henkilökunnalle, kuten aiemmissa kappaleissakin todettiin. Suunnitteluvaiheessa kohderyhmät otettiin huomioon ja mietittiin millä tavalla mallin kannalta olisi järkevää ehkäistä koulupoissaolojen syntymistä. Mallissa oli myös mietitty tuntimääriä, jotka ovat tarkoitettu nimenomaan ala-asteikäisille. Hyötyä tästä oppilaille oli se, että kutakin oppilasta tullaan seuraamaan jatkossa samalla tavalla koulupoissaoloissa. Oppaan avulla oppilaille pystytään antamaan jo varhaisessa vaiheessa tukitoimia. Koulupoissaolojen ilmiöitä pystytään tarkkailemaan tällöin paremmin kouluilla. Tämän tuotoksen myötä voitiin myös varmistaa se, että kunta voi nyt toimia jatkossa yhteneväisesti koulupoissaolojen suhteen. Tarkemmin pohdittuna se voi muuttaa koulujen poissaolomääriä, koska koulut ovat valveutuneempia puuttumaan matalallakin kynnyksellä poissaoloihin. Jo ennen poissaolojen syntymistä on tärkeää toimia ennaltaehkäisevästi. Esimerkiksi lapsen ja koulunhenkilökunnan vuorovaikutus sekä positiivisen

palautteen antaminen voi olla hyvin merkityksellistä oppilaalle, joka kokee koulunkäynnissä tai kouluun tulemisessa haasteita (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021, s. 2–5). Toteutetun tuotoksen haasteena saattaa olla, ettei se vakiinnu koulujen toimintatavoiksi, mikäli vanhat käytänteet olisivat juurtuneet liikaa koulun omiin tapoihin toimia.

Huoltajien ja koulun välistä yhteistyön tärkeyttä ei voi nostaa liikaa esille. Mitä useammin opettaja pitää yhteyttä perheeseen, tulee oppilas sekä hänen perheensä paremmin huomioitua. Tämä kuitenkin vaatii molemmin puolista yhteistyötä. Huoltajien myöntäviä poissaoloja tulisi yhtä lailla tarkastella, kuten luvattomiakin poissaoloja. Perhetaustalla voi paljastua, joitain koulupoissaoloista johtuvia ilmiöitä.

Oppilaan tukeminen hänen koulupolkunsa varrella on ehdottoman tärkeää ja ennaltaehkäisevää, jotta lapsi kokee hyväksyntää. Osa oppilaista tarvitsee enemmän tukea koulunkäynnin osalta, mikäli lapsi jää avun ulkopuolelle saattaa hän kokea itsensä ulkopuoliseksi. Koulupoissaolot saattavat tehdä oppilaasta yksinäisiä, koska koulun sosiaaliset suhteet jäävät vähemmälle ja myöhemmin kynnys mennä kouluun nousee poissaolojen vuoksi.

Havaitsin opinnäytetyön edetessä muutamia seikkoja, teorian tietoon liittyen. Kirjallisuutta koulun näkökulmasta tarkasteltuna oli yllättävän vähän, mutta tietoa kuitenkin löytyi yleisesti esimerkiksi psyykkisestä hyvinvoinnista ja pelkotiloista. Monet koulun näkökulmasta olleet lähteet tai kirjallisuuteen perustuvat teoriat toistivat samoja teemoja. Haastavaa oli siis mahdollisimman laajasti löytää erilaisia näkökulmia. Oppimis- ja ohjauskeskus Valterilla kuitenkin oli paljon tietoa erilaisista aiheista esimerkiksi Kohti koulua kirja (2020).

Monissa lähteissä mainittiin yläkouluikäisten oppilaiden poissaoloista, mutta alakoulut jäivät ajoittain syrjään. Tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että jo alakouluikäisillä esiintyy huolta aiheuttavia koulupoissaoloja. Näistä vain osa on luvattomia poissaoloja. (Grönlund, 2020, s.2.) Tulevaisuudessa mielestäni olisi tärkeää painottaa koulupoissaolojen tarkastelu jo alakouluissa, jotta välttäisiin oppilaiden poissaolojen kasvua myöhemmässä vaiheessa. Mikäli

ongelmat jatkuvat pitkään jatkossa voidaan joutua käyttämään raskaita tukimuotoja, jotka aiheuttavat yhteiskunnalle lisäkuluja (Holopainen & Kangas, 2014, s.9). Tällöin mielestäni koulupoissaolojen ehkäisy ei ole toteutunut, kuten opinnäytetyön 2.1 otsikon alla todetaan, onnistuneen koulupolun tärkeyttä lapsen elämässä.

Lähdekriittisyys oli opinnäytetyön kannalta tärkeää, jotta sain jaettua ammattilaisille oikeanlaista tietoa, varsinkin ammattilaisten käyttöön tarkoitettussa oppaassa merkitys kasvoi. Oppaaseen tehtiin myös muutamia korjauksia, jotta opas olisi kokonaisuudeltaan heidän tarpeisiinsa vastaava kokonaisuus. Kyseiseen asiaan ei kuitenkaan aina löytynyt kunnan sivulta tai muista artikkeleista viitteitä. Pohdittuani asiaa totesin, että tärkeää on se, että uuden toimintamallin suunnittelussa pitää ottaa huomioon myös toimivat käytänteet tai tavat. Vaikka sitä ei olisi juuri jossain suoraan viitattu, ainakin tämän oppaan kohdalla tulin siihen johtopäätökseen. Opinnäytetyön aikana teoreettinen tieto syvensi omaa ajattelua lasten hyvinvoinnista ja työvälineistä, jotka auttavat lasta koulunkäynnintukemisessa.

LÄHTEET

Ahtola, A. (2016). Psyykkinen hyvinvointi ja oppiminen. PS-kustannus.

Euran kunta. (2021). Euran perusopetuksen opetussuunnitelma. <https://www.eura.fi/wp-content/uploads/2022/10/paivitetty-ops-2020-8.6.2022.pdf>

Grönlund, M. (2020). Kouluterveydenhoitajien näkemyksiä alakoululaisten huolta aiheuttavista koulupoissaoloista sekä niihin puuttumisesta [Pro gradu-tutkielma, Turun yliopisto] https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/150961/Gronlund_Minna_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Harala, M & Kinnarinen, A & Soisalo R. (2011). Koulunkäyntihaluttomuuden arviointioppas.PDF. <https://peda.net/liperi/liperin-koulu/oppilashuolto2/kirjoja/ko:file/download/161fc92970938436fc4f8adda31bcfeac4b41d33/Koulunk%C3%A4yntihaluttomuuden-arviointioppas.pdf>

Holopainen, M & Kangas, I. (2014). Haasteena koulupoissaolot [AMK, Metropolia Ammattikorkeakoulu].PDF. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/82594/Haasteena%20koulupoissaolot_kodin%20ja%20koulun%20yhteistyota%20kehittamassa.pdf;jsessionid=E0400DBF0B95A08514731589EF485085?sequence=1

Karelia ammattikorkeakoulu. (2021). Opinnäytetyön eri muodot. Haettu 7.3.2023 osoitteesta <https://libguides.karelia.fi/c.php?g=679019&p=4901221>

Kim, Johnny S. & Streeter, Calvin L. (2016) Strategies and Interventions for Improving School Attendance. Encyclopedia of Social work. Haettu 15.2.2023 osoitteesta <https://oxfordre.com/socialwork/display/10.1093/acrefore/9780199975839.001.0001/acrefore-9780199975839-e-1227;jsessionid=E29C416BDEA515777330D032C10C54D3>

Koivisto, M. (2021) Hukattu oppilas. Oppimis- ja ohjauskeskus Valter. PDF. https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2021/12/Hukataanko-oppilas_30112021_Koivisto_Final.pdf

Kähkönen, L & Puttonen, K. (2020). Mukana-ohjelma ja Me-koulukehittäminen syrjäytymisen ehkäisemiseksi peruskouluissa. [Tarkastusvirasto].PDF. <https://www.arviointikertomus.fi/sites/default/files/pdf/article-memo/2021/Arviointimuistio%20Mukana-ohjelma%20ja%20Me-koulukehitt%C3%A4minen%20syrj%C3%A4ytymisen%20ehk%C3%A4isemiseksi.pdf>

LAPE-hanke. (2018). Poissaolojen seuranta ja niiden puuttuminen. [http://www.socca.fi/files/7499/Poissaolojen_seuranta_ja_niihin_puuttumisen_\(perusopetus\).pdf](http://www.socca.fi/files/7499/Poissaolojen_seuranta_ja_niihin_puuttumisen_(perusopetus).pdf)

Perusopetuslaki 1998/628. Haettu 10.2.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2021). Sitouttava kouluyhteistyö (SKY): Kansallisen toimintamallin kehittäminen perusopetukseen 2021–2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163091/Sitouttava%20kouluyhteis%c3%b6ty%c3%b6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Opetushallitus. (2020). Kouluakäymättömyys Suomessa. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kouluakaymattomyys_suomessa_0.pdf

Opetushallitus. (2023). Opiskeluhoolto. Haettu 20.2 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto>

Opetushallitus. (2023) Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. Haettu 13.2.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto>

Opetushallitus. (2023) Oppilaan oikeudet ja velvollisuudet perusopetuksessa. haettu 10.2.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppilaan-oikeudet-ja-velvollisuudet-perusopetuksessa>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Haettu 13.2.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Rissanen, L. (2022). Lapsen hyvinvointi koulujen poissaoloihin puuttumisen toimintamalleissa [Maisterintutkielma, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius] <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/79973/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-202202281700.pdf>

Talala, M. (2019). Psyykkisesti oireileva oppilas. PS-kustannus.

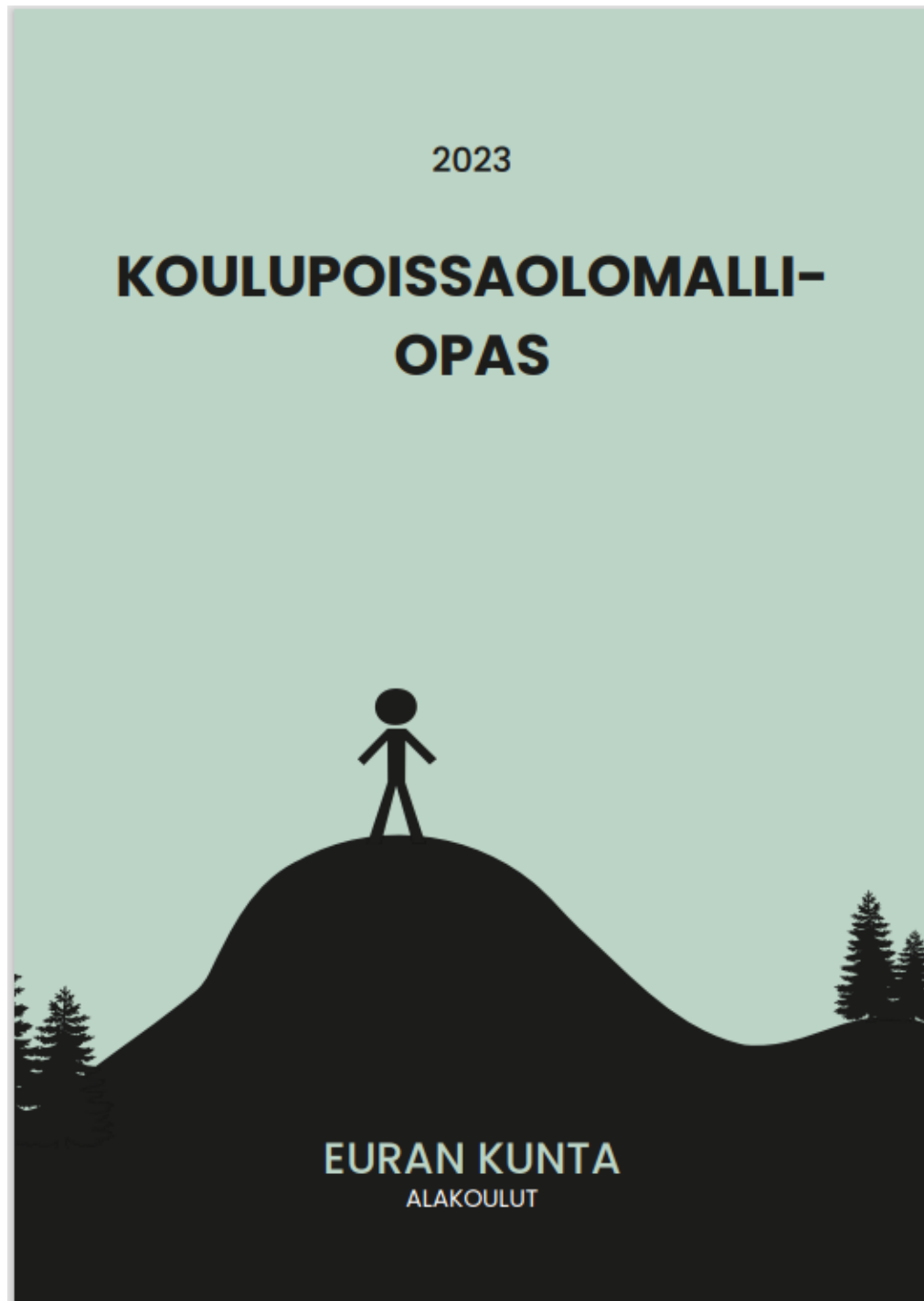
THL. (2020). Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140590/OHJ2020_006%20verkko%20u.pdf?sequence=4&isAllowed=y

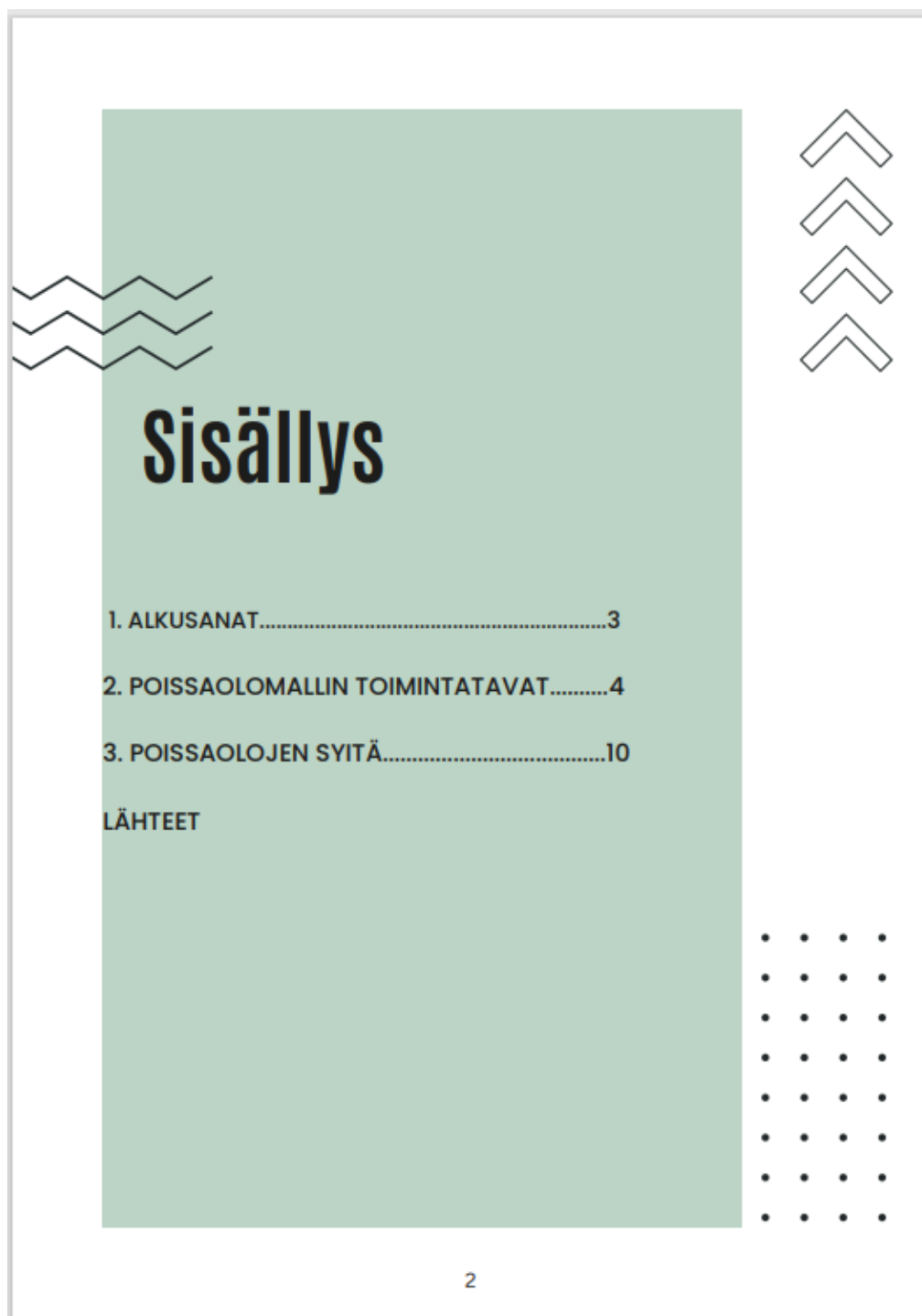
Tuuve-hanke & Monni Online -hanke. (2019). Koulua käymättömät oppilaat, pieni opas koulunkäynnin tueksi. http://www.tuuve.fi/wp-content/uploads/2019/05/Kouluakaymattomatoppilaat_opas_v2.pdf

Valteri-koulu. (2020). Kohti koulua (Valterin julkaisusarja nro 3). Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri.

Wilma. (n.d.) Wilma pähkinänkuoressa. Haettu 21.3.2023 osoitteesta: <https://www.wilma.fi/mika-on-wilma-jarjestelma/>

LIITE 1: KOULUPOISSAOLOMALLI-OPAS

1. Alkusanat

Tässä oppaassa tuodaan esille koulun toimintatapoja koulupoissaolojen puuttumiselle sekä niiden ehkäisemiseksi. Tavoitteena auttaa lapsi viihtymään ja kokemaan koulunkäyntinsä mukavaksi ja turvalliseksi.

Oppaan tarkoituksena on kertoa, kuinka poissaolomalli toimii. Poissaolomalli taulukossa kerrotaan poissaolotuntien kohdistetut toimintatavat. Taulukon alle on tarkemmin kerrottu faktoja toimintatapojen merkityksestä. Oppaan toinen tarkoitus on myös nostaa yleisesti esille poissaolojen syitä. Poissaolojen syitä on monia ja oppaassa niistä on nostettu esille yleisempiä esimerkkitapauksia.

2. Poissaolomallin toimintatavat

Euran alakoulujen toimintamalli poissaoloihin puuttumisessa 1.4.2023 alkaen.

Yhteinen toimintamalli poissaoloihin puuttumiseksi, syiden selvittämiseksi ja erityisesti poissaolojen vähentämiseksi. Malli on laadittu yhteistyössä koulun, kouluterveydenhuollon ja oppilashuollon kanssa.

Ilmoitus poissaoloista kouluille:

Oppilaan huoltaja ilmoittaa sairaudesta tai muusta pätevästä syystä johtuvasta poissaolosta luokanopettajalle ensi tilassa luokanopettajan määrittelemän tavan (viesti Wilmassa, viesti, sähköposti, soitto yms.) mukaisesti. Jos oppilas sairastuu kesken koulupäivän, hän pyytää luvan kotiin lähtöön luokanopettajalta tai terveydenhoitajalta. Koulusta ollaan kotiin yhteydessä ennen lapsen lähettämistä kotiin.

Luvan hakeminen etukäteen:

Luokanopettaja voi myöntää luvan poissaoloon koulusta pätevästä syystä enintään viideksi päiväksi. Rehtori voi myöntää oppilaalle hyväksyttävästä syystä luvan pitempään poissaoloon. Poissaoloanomus tehdään hyvissä ajoin, ja kaavakkeita tarkoitusta varten saa omalta opettajalta tai Wilman tulosteet -sivulta. Oppilas pyytää häntä opettavilta opettajilta tehtäviä etukäteen, ennen loman toteutumista. Tehtäviä voidaan antaa myös loman aikana ja tarvittaessa jopa loman jälkeen. Huoltaja valvoo poissaolon aikana annettujen tehtävien suorittamista.

Opettajalla on vastuu seurata oppilaan poissaoloja sekä ottaa luvattomien poissaolojen ilmoittaminen puheeksi oppilaan vanhemmille ja keskustella aiheesta. (Perusopetuslaki 1216/2020, 7 luku 26 §)

Poissaolon näkyminen Wilmassa:

Opettaja merkitsee poissaolon Wilmaan tietojensa perusteella siinä vaiheessa, kun opetustyö sen sallii:

Selvitettävä poissaolo = Huoltaja ei ole ilmoittanut poissaolon syytä

-kun huoltaja on selvittänyt poissaolon syyn, se merkitään selvityksen mukaiseen kohtaan, jos huoltaja ei selvitä poissaolon syytä, merkitään se luvattomaksi poissaoloksi.

Sairauspoissaolo = Huoltaja on ilmoittanut syyksi hyväksyttävän sairauden tai terveydenhoitaja/luokanvalvoja on lähettänyt oppilaan kotiin kesken päivän.

Luvallinen poissaolo = Etukäteen anottu poissaolo

Luvaton poissaolo

Taululukon 1 sarakkeessa ennaltaehkäisevä toiminta tarkoittaa toimintaa, jolla pyritään ehkäisemään poissaolojen syntymistä. Oppilaiden tukemisella varmistetaan, että jokaisen koulunkäynti olisi mahdollisimman sujuvaa. Koulun ja kodin yhteistyöllä halutaan parantaa oppilaan koulukäyntiä. Tärkeänä opettajan työvälineenä poissaolojen seuraamisessa on Wilma. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021, s. 2–5.)

Poissaolomalli		EURA
ENNALTAEHKÄISEVÄ TOIMINTA	Oppilaita tuetaan yhteisöllisin keinoin ja autetaan hänen koulunkäynnissä sekä hyvinvoinnissa. Koulun ja kodin yhteistyö. Wilman seuranta ja käyttö poissaolojen suhteen. Tunnetaitojen ja sosiaalistaitojen vahvistamista. Positiivisen palautteen antaminen ja oppilaan yksilökohtainen kohtaaminen.	
HYVÄKSYTYT POISSAOLOT	Jos poissaolo on yksiselitteinen (esim. viikon keuhkokuume tai anottu poissaolo ja tehtävät suoritettu sovitusti) eikä sen takia tarvita oppimiseen tukea, ei poissaoloihin tarvitse puuttua.	
TOIMET LUVATTOMIEN POISSAOLOMÄÄRIEN KASVAESSA LUKUVUODEN AIKANA	Perusopetuslaki velvoittaa koulua seuraamaan poissaoloja ja puuttumaan niihin. Huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö on tässä tärkeintä. Yhteistyötä voidaan tehdä myös kouluterveydenhoitajan, koulukuraattorin, lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tai psykiatrisen sairaanhoitajan kanssa.	
LUVATON POISSAULO RIIPUMATTA TUNTIMÄÄRÄSTÄ	Ensimmäisen luvattoman poissaolon ilmetessä luokanopettaja järjestää kasvatuskeskustelun puhelimitse tai tapaamisessa. Toisesta luvattomasta poissaolosta seuraa jälki-istunto/poissaolojen korvaaminen. Mikäli luvattomat poissaolot jatkuvat edelleen, luokanopettaja konsultoi kuraattoria poissaolojen syiden selvittämiseksi.	
18 TUNTIA ➡ POISSAOLOT PUHEEKSI	Opettaja ottaa puheeksi poissaolot ja keskustelee siitä oppilaan ja huoltajien kanssa. esim. niiden syistä, vaikutuksista oppimiseen tai sovitettujen tehtävien laiminlyönnistä. Poissaolojen syinä voivat olla: Toistuva myöhästely, fyysiset oireet esim. päänsärky tai vatsakipu. Paljon käyntejä terveydenhoitajalla ja yms.	
28 TUNTIA ➡ POISSAOLOJEN SYIDEN TARKEMPI SELVITYS	Luokanopettaja on yhteydessä huoltajiin ja keskustele huoltajan kanssa poissaolojen vaikutuksesta oppimiseen sekä poissaolojen syistä. Poissaolojen määrästä ilmoitetaan terveydenhoitajalle ja kuraattorille, joka tapaa oppilaan tarvittaessa. Kuraattori-ilmoitusta ei tarvita esim. etukäteen anotuissa poissaoloissa, jos oppiminen ei niiden takia ole kärsinyt.	
6		

Poissaolomalli

EURA

40 TUNTIA ➡
MONIAMMATILLINEN
YHTEISTYÖ
POISSAOLAJEN TAKIA

Luokanopettaja ilmoittaa poissaolomäärästä terveydenhoitajalle ja kuraattorille, joka tapaa oppilaan ja tekee poissaolokyselyn syiden selvittämiseksi. Poissaolokysely antaa mahdollisia syitä oppilaan poissaoloihin. Huoltajat kutsutaan koululle moniammatilliseen kokoukseen (MAR), jossa mukana on myös oppilashuollon toimijoita.

56 TUNTIA ➡
LASTEN TIIMI

Luokanopettaja, oppilashuoltoryhmästä vastaava opettaja tai kuraattori vie asian lasten tiimin kokoukseen. Lasten tiimi on myös moniammatillinen ryhmä, johon kuuluu edustaja terveydenhuollosta, perusturvasta, koulusta, psykiatrinen sairaanhoitaja sekä koulukuraattori.

70 TUNTIA ➡
PERUSTELTU SYY
SOSIAALIHUOLTOLAIN
MUKAISEEN
YHTEYDENOTTOON

Lastensuojeluilmoitus tai huoli-ilmoitus on tehtävä.
Koulun on selvitettävä poissaolojen syitä monipuolisesti.

Oppilaiden tunnetaitojen ja sosiaalistaitojen vahvistaminen auttaa oppilaita esim. kaveritaidoissa. On tärkeä antaa positiivista palautetta, jotta oppilaat saavat hyviä oppimiskokemuksia (Poissaoloihin puuttumisen käsikirja, 2021, s.6–7.)

Sarakkeessa huoli puheeksi on tuotu esille asioita, joita olisi hyvä tuoda esille ensimmäisten poissaolojen ilmetessä. Opettaja keskustelee poissaolojen syistä vanhempien ja oppilaan kanssa. Tarvittaessa opettaja konsultoi siitä opiskeluhoitoa. (Poissaoloihin puuttumisen käsikirja, 2021, s.6–7.) Tärkeää on myös tunnistaa poissaolojen syitä, jotta voidaan ymmärtää niiden lähtökohtia (Koulukunnossa, 2022).

Tuntikohtaiset sarakkeet kertovat toimintatavoista oppilaan poissaolotuntien mukaan (poissaolojen seuranta ja niiden puuttuminen, 2018). Sarakkeen osioita on avattu tarkemmin sivulla 8-11.

Opiskelijalla on mahdollisuus saada yksilökohtaista keskustelua koulukuraattorilta tai psykologilta seitsemän arkipäivän kuluessa siitä hetkestä, kun opettaja tai oppilas on tätä pyytänyt. Tätä säättää oppilashuolto laki 3 luku 15§. (Oppilas- ja oppilashuoltolaki 1287/2013, 3 luku 15 §)

Yksilötapaamisten yhteydessä kuraattori voi ehdottaa psykiatrisen sairaanhoitajan käyntejä, mikäli oppilaalla on sellaisia haasteita (Euran kunta, 2021 s.129). Psykiatriselle sairaanhoitajalle pyydetään yleensä vanhemman suostumus, koska palvelu kuuluu terveydenhuollon piiriin, joka ei ole tällöin opiskeluhoitoa. Lapsen mielipidettä tulee kuitenkin aina kuulla, mikäli se on hänen kehitystasoonsa ja ikäänsä nähden mahdollista. (Valvira, 248.2018.)

Terveysthuollon ammattilaisen on otettava asiakkaan hoidon tarpeen arviointi hoitaakseen kolmen päivän sisällä siitä, kun asiakas on ottanut yhteyttä terveyskeskukseen, mikäli arviointia ei ole tehty yhteydenotonaikana. (Valvira, 26.10.2017.)

Päällekkäisyyksien välttämiseksi lapsi käy vain yhdellä ammattilaisella kerrallaan. Jos oppilas käy psykiatrisella sairaanhoitajalla olisi ajoittain hyvä pitää palavereja koulun kanssa esim. MAR-palaveri (monialainen asiantuntija ryhmä), mikäli nämä liittyvät oppilaan poissaoloihin tai koulun suoriutumiseen. (Euran kunta, 2021. s.129.)

Yksilökohtainen oppilashuolto tarkoittaa oppilaalle tarjottavia oppilashuollon psykologin- ja kuraattoripalvelujen, kouluterveydenhuollon palveluja ja yksittäistä oppilasta käsittelevää monialaista oppilashuoltoa (MAR). Koulun oppilailla on mahdollisuus halutessaan käyttää yksilökohtaista oppilashuoltoa. Tämän tarkoituksena on tukea oppilasta. (Euran kunta, 2021. s.117.)

Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen ja toimintatavat.

-Yksi tai useampi henkilö, joka on määritelty työtehtävän hoitamiseen, huolehtii ryhmän koolle kutsun. Henkilö/henkilöt huolehtii oppilaan ja/tai huoltajan kirjallisista suostumuksista sekä toimii puheenjohtajana.

-Ryhmässä voi olla koulukuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja, koululääkäri, koulunkäyntiöhoaja, oppilaanohjaaja, opettaja, erityisopettaja, rehtori/apulaisrehtori tai siinä kohtaa keskeinen henkilö ja huoltajat.

-Oppilashuoltoryhmällä on vastuuhenkilö, jonka tehtävään kuuluu oppilaan yksilölliseen oppilashuoltokertomukseen asian kirjaaminen. Nämä tiedot tulisi säilyttää lain määrittämällä tavalla oppilashuoltorekisterissä. Asiakirjat ovat pidettävä salassa.

-Kouluterveydenhuolto, psykologit ja kuraattorit kirjaavat asiakastiedot omiin asiakastietokertomuksiinsa.

-Tarkoituksena edistää ja seurata oppilaan terveyttä, hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Erityisen tärkeää on tuki varhaisessa vaiheessa sekä ongelmien ehkäisy, yksilöllisiä edellytyksiä huomioiden, tarpeet ja voimavarat.

-Jotta yksilökohtaista oppilashuoltoa voidaan järjestää voivat toteutumiseen osallistuvat luovuttaa salassapitovelvollisuuden estämättä tietoa ja antaa sitä toisilleen sekä viranomaisille, jotka vastaavat oppilashuollosta ja mitkä ovat yksilökohtaisen oppilashuollon toteutumiseksi sekä järjestämiseksi välttämättömiä. Lisäksi ryhmällä on oikeus luovuttaa ja saada toisiltaan sekä oppilaan opettajalta apulaisrehtorilta/rehtorilta ja opetuksen järjestäjälle välttämättömiä tietoja liittyen opetuksen järjestämiseen.

Oppilaalta tai huoltajalta pyydetään aina suostumus salassa pidettävien asiakirjojen luovuttamiseen yhteistyön turvaamiseksi. (Euran kunta, 2021. s.117–118.)

Yhteistyöverkoston ylläpitämisestä ja oppilashuollollisista asioista ilmoittaminen on oppilashuoltoryhmän työtehtäviä. Tähän kuuluu myös tukitoimien suunnittelu, jos oppilas niitä tarvitsee koulupolullaan. Yhteistyössä oppilaan asioista vastaavien tahojen kanssa sekä huoltajien. (Euran kunta, 2021. s.129.)

Kun koulun henkilökunnalla herää huoli oppilaan tilanteesta esimerkiksi oppilaan hyvinvointi tai kehitystä vaarantavat tekijät. Täytyy huoli ottaa puheeksi oppilaan huoltajan kanssa. Ennen huoltajan kanssa käytyä keskustelua voi opettaja konsultoida lastensuojelun työntekijää tai oppilashuoltoon kuuluvia jäseniä tilanteesta ilman, että perhe on tunnistettavissa. Tarpeen mukaan pitää tehdä lastensuojeluilmoitus. Perheelle pitää tuoda ilmi, että lastensuojeluilmoitusta ollaan laittamassa vireille ennen sen tekemistä (Euran kunta, 2021. s.129.)

Mikäli lastensuojeluilmoitus päädytään tekemään, siirtyy se sosiaalityöntekijän vastuulle. Sosiaalityöntekijän vastaanotettua lastensuojeluilmoituksen ja aloittanut toimenpiteet, kutsuu hän paikalle asianomaiset (oppilas ja huoltajat) palaveriin, missä tehdään moniammatillisen yhteistyöpalaverin kanssa palvelutarpeen arviointia ja tarvittaessa voidaan kutsua ilmoituksen tekijä mukaan yhteistyöhön. (Euran kunta, 2021. s.129.)

3. Poissaolojen syitä

Suomessa on oppivelvollisuus ja oikeus saada opetusta. Näin on säädetty erikseen laissa. Tästä huolimatta osa lapsista ei käy koulua. Yhteistä kuitenkin on se, että useimmille aiheutuu tilanteesta kärsimystä. Tilanteesta eivät kärsi pelkästään lapset vaan myös heidän huoltajansa. (Valteri-koulu, 2020, s. 19)

Koulupoissaolot aiheuttavat yksilölle yleensä henkilökohtaisia vaikeuksia. Mikäli oppilaalle kertyy paljon poissaoloja, on hänellä suurempi riski lopettaa koulunkäynti sekä epäonnistua koulussa. Myöhemmin tämä voi johtaa pahimmassa tapauksessa esimerkiksi syrjäytymiseen, sairastua psyykkisesti/fyysisesti tai ajautua yhteiskunnanulkopuolelle. (Valteri-koulu, 2020, s. 19)

Koulupoissaolojen taustalla voi esiintyä mitä erilaisempia syitä. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset kriisit, opiskelumotivaation taso, jännittäminen, väsymys, kiusaaminen, oppimisvaikeudet, ajanhallintaongelmat tai puutteelliset elämänhallintataidot ja rutiinit saattavat johtaa koulupoissaoloihin. Oppilaan elämässä tulevat erilaiset kriisit eivät välttämättä näytkään ulkopuolisille tai niistä johtuvat oireet (poissaolot), voivat ilmentyä vasta pitkän ajan päästä. (Holopainen & Kangas, 2014, s. 9) Tärkeää on tunnistaa koulupoissaolojen syitä, jotta voidaan mahdollistaa lasten turvallinen ja hyvä tulevaisuus. Koulun käytiin vaikuttaviin huoliin, peilautuu vahvasti myös oppilaan yksilölliset oppimisvaikeudet sekä koti, että koko kouluyhteisö (Nattestad & Okkonen, 2011, s. 15)

Koulukäymättömiä oppilaita voidaan jakaa neljään eri ryhmään, jotka ovat; koulusta kieltäytyvät, koulusta vieraantuneet ja vetäytyneet, koulupinnaajat ja koulun syrjäyttämät. (Koivisto, 2021)

Koulusta kieltäytyvät tarkoittavat oppilaita, jotka kokevat emotionaalista ahdistusta kouluun menemisestä. Oireet voivat olla jopa fyysisiä. Oppilas ei yritä peitellä poissaoloja huoltajaltaan. Lasten vanhemmat yrittävät saada oppilasta lähtemään kouluun ja ovat usein huolissaan lapsen kotiin jättämisestä. Koulusta kieltäytymisen taustalla voi olla oppimisvaikeuksia ja negatiivisia koulukokemuksia. Tällaiset oppilaat eivät yleensä käyttäydy epäsosiaalisesti. (Rissanen, 2022, s. 8)

Koulusta vieraantuneet ja vetäytyneet oppilaat ovat sellaisia, joiden poissaolot liittyvät enemmän perheen tai huoltajan ongelmiin. Vanhemmat ovat tietoisia siitä, ettei lapsi käy koulua ja lisäksi vanhemmilla ei ole jaksamista saada lasta kouluun. Kouluun meneminen ajatuksena ei ole yleensä ahdistava kokemus lapsesta, mutta se miten kotona pärjätään koulupäivän aikana tuottaa ahdistusta lapselle. Oppilas saattaa piilotella poissaoloillaan omia kotiolojaan tällä tavalla kouluntyöntekijöiltä. (Rissanen, 2022, s. 8)

Koulupinnaajat tarkoittavat oppilaita, jotka ovat luvatta pois koulusta osan tai kokopäivän. Oppilas yrittää peitellä poissaolojaan huoltajaltaan. Koulupäivän aikana oppilas voi olla paikassa, jossa muut kaverit ovat tai hän on tekemässä jotain mielenkiintoisempaa kuin koulu. Pinnaaminen näkyy yleensä kaverijoukoissa, joka yhdistyy käytösoireisiin sekä epäasialliseen toimintaan. (Rissanen, 2022, s. 8)

Koulun syrjäyttämät ovat oppilaita, jotka käyvät kotikoulua koulun aloitteesta pysyvästi tai tilapäisesti. Syynä voi olla esimerkiksi sairaus tai käyttäytyminen aggressiivisesti tai arvaamattomasti. (Rissanen, 2022, s. 8)

Jos lapsi ei suostu menemään kouluun, kannattaa apua pyytää mahdollisimman nopeasti. Mitä pidempään poissaolot jatkuvat sen vaikeampaa kouluun on palata. Yhteyttä voi ottaa lapsen opettajan ja rehtorin lisäksi esimerkiksi kuraattoriin, kouluterveydenhoitajaan tai koulupsykologiin. Tärkeää on keskustella, mikä vaikeuttaa lapsen kouluun menemistä. (Koivisto, 2021)

Koulupoissaolojen tehokas puuttuminen edellyttää joustavia ja yksilöllisiä toimenpiteitä. Tuottavat tulosta yhteistyössä oppilaan, huoltajan ja koulun kanssa. Tarvittaessa voidaan pyytää yhteistyön tueksi sosiaalipalveluja ja muita yhteistyötahoja. (Valteri-koulu, 2020, s. 24)

Huoltajan rooli lapsen ja hänen keskustelussaan on tärkeä. Vanhemman on oltava ystävällinen, mutta päättäväinen. Huoltaja voi toiminnallaan parantaa lapsen uskoa itseensä ja näin tukea tämän koulunkäyntiä. Asioiden välttely ja paisuttelu ei auta, pelkoa aiheuttavien mielikuvien pysyttämiseen, vaan voi lisätä lapsen ahdistusta ja pelkoa entisestään. (Koivisto, 2021)

Koulukäymättömien oppilaiden minä kuva saattaa olla kielteinen. Heidän itseluottamuksensa sekä huono ymmärrys omasta koulusuoriutumisesta voivat vaikuttaa asiaan. Koulua käymättömistä oppilaista useampi oireilee joko psyykkisesti tai fyysisesti. (Valteri-koulu, 2020, s. 21)

Ensimmäiset viitteet pitkäaikaisiin poissaoloihin näkyvät yleensä yksittäisillä tunneilla. Oppilaan ollessa pitkään kotona, on hänen vaikeampi ottaa kontaktia luokkakavereihin ja opettajiin. Kontaktin menettäminen vaikeuttaa kouluun palamista. Pitkäaikaisen koulupoissaolon sekä kouluikäikäymättömyyden riski nousee. (Valteri-koulu, 2020, s. 24)

Lapsi oppii, kasvaa ja kehittyy koko ajan sellaisissa vuorovaikutussuhteissa ja tilanteissa, jossa hän aikansa viettää. Kaikki kohtaamiset, sanomiset, katseet ja tulkinnat toisten toiminnoista, tunteista ja palautteesta ovat merkittäviä. Jokainen lapsen kanssa aikaansa viettävä tai työskentelevä aikuinen vaikuttaa lapsen hyvinvointiin, vaikkei siihen pyrkisi. (Ahtola, 2016 s.14)

Yksiselitteisempää olisi, jos koulupoissaolojen taustalla olisi vain yksi syy. Harvemmin kuitenkaan näin ei ole. Poissaolojen erilaisten syiden taustalla on usein yhdistelmiä erilaisista kriiseistä tai ongelmista. Oppilaiden erilaiset luonteet peilautuvat poissaolojen syntymiseen: se, mikä on toiselle pikkuasia, voi jollekin oppilaalle muodostua liian isoksi kynnykseksi mennä kouluun. Kielteiset ajatukset koulusta tai huonot kokemukset opiskelusta saattavat johtaa koulupoissaoloihin. Tärkeää olisi miettiä, miten negatiiviset mielikuvat voidaan kääntää positiivisiksi ja kuinka oppilaiden yksilölliset erot huomioidaan vielä paremmin. Ennen kuin oppilaiden varsinaisia ongelmia syntyy. (Holopainen & Kangas, 2014, s. 10)

LÄHTEET

Ahtola, A. (2016). Psykkinen hyvinvointi ja oppiminen. PS-kustannus.

Euran kunta. (2021). Euran perusopetuksen opetussuunnitelma.
<https://www.eura.fi/wp-content/uploads/2022/10/paivitetty-ops-2020-8.6.2022.pdf>

Holopainen, M & Kangas, I. (2014). Haasteena koulupoissaolot [AMK, Metropolia Ammattikorkeakoulu].PDF.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/82594/Haasteena%20koulupoissaolot_kodin%20ja%20koulun%20yhteistyota%20kehittamassa.pdf;jsessionid=E0400DBF0B95A08514731589EF485085?sequence=1

Koivisto, M. (2021) Hukattu oppilas. Oppimis- ja ohjauskeskus Valter. PDF.
https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2021/12/Hukataanko-oppilas_30112021_Koivisto_Final.pdf

Koulukunnossa-hanke. (2022). Tunnista poissaolojen esimerkit koulussa. Koulukunnossa. <https://www.koulukunnossa.fi/lasnaolomalli/>

LAPE-hanke. (2018). Poissaolojen seuranta ja niiden puuttuminen.
[http://www.socca.fi/files/7499/Poissaolojen_seuranta_ja_niihin_puuttuminen_\(perusopetus\).pdf](http://www.socca.fi/files/7499/Poissaolojen_seuranta_ja_niihin_puuttuminen_(perusopetus).pdf)

Nattestad & Okkonen. (2011). Koulun toimenpiteet runsaasti poissaolevan oppilaan hyvinvoinnin tukemiseksi [Pro gradu -työ, Lapin yliopisto]
<https://core.ac.uk/download/pdf/30083677.pdf>

Oppilas- ja oppilashuoltolaki 1287/2013. Haettu 7.11.2022 osoitteesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287#Pdm45053757427168>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2021). Sitouttava kouluyhteistyö (SKY): Kansallisen toimintamallin kehittäminen perusopetukseen 2021–2023.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163091/Sitouttava%20kouluyhteis%c3%b6ty%c3%b6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Haettu 7.11.2022 osoitteesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L5P21>

Rissanen. (2022). Lapsen hyvinvointi koulujen poissaoloihin puuttumisen toimintamalleissa [Maisteritutkielma, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius]
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/79973/1/URN%3ANBN%3Afi%3Ajjyu-202202281700.pdf>

Torniainen, T. (2021). Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. PDF.
<https://opehuone.fi/wp-content/uploads/Poissaoloihin-puuttumisen-kasikirja.pdf>

Valteri-koulu. (2020). Kohti koulua (Valterin julkaisusarja nro 3). Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri.

Valvira. (24.08.2018). Alaikäisen potilaan asema.
https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/potilaan-asema-ja-oikeudet-oikeudet/alaikaisen_potilaan_asema

Valvira. (26.10.2017). Hoidon tarpeen arviointi.
https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/hyva-ammattinharjoittaminen/hoidon_tarpeen_arviointi

